O PUBLICAȚIE NECUNOSCUTĂ: NOUA SERIE A ZIARULUI „STEAUA DUNĂRII", INIȚIATĂ DE M. KOGĂLNICEANU (1882)

DE

AL. ZUB

Cercetarea presei și a arhivelor personale a condus în ultimii ani la interesante restituiri bibliografice, sporind într-o bună măsură șansele de cunoaștere a activității publicistice desfășurate de unele personalități marcante ale culturii noastre. Cazul lui M. Kogălniceanu este poate cel mai ilustrativ. Investigațiile făcute de Dan Simonescu, Augustin Z. N. Pop, Paul Cornea, ș.a.[1] au adus importante precizări în ceea ce privește opera literară și social-politică a cărturarului, căruia C. A. Rosetti îi aducea, în 1855, omagiul de a-l socoti „cel mai de căpetenie publicist al României"[2]. Ideea că de îndată ce Kogălni-

[1] Dan Simonescu, *Contribuții la bibliografia operelor lui M. Kogălniceanu*, în „Studii și materiale de istorie modernă", I, 1957, p. 453—473; Idem. *Opere ale lui M. Kogălniceanu necunoscute*, „Studii", t. 19, 1966, nr. 5, p. 863—871 (unele comentate anterior în „Ramuri", III, 1966, nr. 6, p. 17 și „Luceafărul", 1966, nr. 25, p. 7); Virgil Ionescu, *Ion Ghica, autor al broșurii pașoptiste CE SÎNT MEȘERIAȘII? și colaborator la gazeta unionistă „Steaua Dunării"*. „Rev. ist. teorie lit.". t. 16, 1967 nr. 3, p. 466—470; Paul Cornea, *O scriere a lui I. Ghica atribuită greșit lui M. Kogălniceanu*", „Rev. ist. teorie lit.", t. 17, 1968, nr. 1, p. 31—37; Idem, *Mihail Kogălniceanu, Ciorna unui discurs despre istoria culturii și literaturii române*, în *Documente și manuscrise literare*, II, Buc., 1969, p. 225—242; Al. Zub, *Scrieri necunoscute ale lui M. Kogălniceanu din 1869 (Colaborarea la ziarul „Adunarea națională")*, „Anuarul Inst. de ist. și arh.". Iași, IV, 1967, p. 171—179; Idem, *Scrieri necunoscute ale lui M. Kogălniceanu (1867—1870)*, „Viața românească", XX, 1967, nr. 9; Idem, *O schiță de moravuri a lui M. Kogălniceanu, necunoscută*, „Rev. ist. teorie lit.", t. 17, 1968, nr. 3; Idem, *În jurul unor însemnări inedite ale lui Kogălniceanu, ibidem*, t. 19, 1970, nr. 2; Idem, *Scrieri ale lui M. Kogălniceanu din vremea mișcării revoluționare de la 1848*, „Studii și articole de istorie". XII, 1968.

[2] N. Bănescu, *Cum a fost primită apariția foii „Steaua Dunării"*, „Ramuri", 1908, p. 383.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

ceanu a devenit ministeriabil a încetat să mai scrie, a pierdut astfel mult din creditul ce i se atribuia. Într-o anumită măsură Kogălniceanu însuşi este răspunzător de acreditarea acestei opinii. La 2 mai 1884 el făcea să se insereze în cotidianul ieşean „Patria" o notiţă prin care, dezminţind ştirea că ziarul „Dreptatea" i-ar aparţine lui, adăuga că „atuncea cînd voieşte să aibă un organ al său, are obicei d-a face ca chiar în corpul ziarului să i se tipărească numele cu litere mari" [3]. În adevăr, după ce şi-a luat rămas bun de la „iubita «Stea»", la 3 mai 1860 [4], numele său n-a mai apărut pe frontispiciul vreunei publicaţii, iar menţionarea lui printre redactorii „Revistei contemporane" (1876) apare mai curînd ca un gest de circumstanţă. Cu toate acestea el însuşi a mărturisit în parlament că în 1876 a redactat, împreună cu Eug. Stătescu unul din organele coaliţiei mazariste, „Alegătorul liber" [5]. Şi se ştie că o suită de articole publicate aici, pe tema constituţionalităţii factorului dinastic, le-a retipărit mai tîrziu în broşură, la adăpostul unui pseudonim [6]. Se cunoaşte, de asemenea, colaborarea sa la ziarele: „Aunarea naţională", „Informaţiunile bucureştene", „Cugetul ţării", „Steaua României", etc. în care s-a rostit, anonim sau deghizat, asupra problemelor politice ale ţării. Procedînd astfel, Kogălniceanu pornea, în spiritul lui Garnier Pagès, de la convingerea că politica este „cea întîi şi cea mai nobilă din toate ştiinţele" [7]. Datoria factorilor de răspundere era, de aceea, să-i asigure cea mai bună îndrumare, valorificînd pe cît posibil resursele combative ale presei. Această convingere nu putea decît să-l scoată în arena publicisticii. Dacă n-a făcut-o deschis, asumîndu-şi răspunderi redacţionale, faptul se explică prin necesităţi de ordin tactic: oricînd ministeriabil, chiar şi atunci cînd „monstruoasa coaliţie" îl ostracizase, silindu-l să poarte „crucea lui 2 mai", Kogălniceanu avea de menajat interese politice. Ţinîndu-şi numele în umbră, el n-a abandonat totuşi lupta pe calea scrisului („la vîrsta noastră — mărturisea în 1855 — cu greu am putea să ne decidem la o tăcere..." [8]), iar opiniile politice şi le susţine nu numai la tribuna parlamentului, ci şi în coloanele presei. După „Steaua României" (1879) [9], organ al liberalilor moderaţi, cărora Maiorescu le atribuia intenţia de împărţire egală a proprietăţii funciare între toţi românii („idee prea extraordinară şi prea revoluţio-

[3] „România", Bucureşti, I, nr. 36, 2 mai 1884, p. 3, col. 6.

[4] „Steaua Dunării", V, nr. 78, 3 mai 1860, p. 1, col. 1.

[5] „Monitorul oficial", 1877, nr. 40, p. 1330.

[6] M. C. Arbure, *Ce este un rege constituţional*, Bucureşti, 1883. Asupra identităţii M. C. Arbure = M. Kogălniceanu, vezi Const. C. Angelescu, *Rectificări şi completări la o bibliografie recentă a operelor lui M. Kogălniceanu*, „Studii şi cercetări ştiinţifice" (Istorie), Iaşi, 1957, p. 189—220.

[7] M. Kogălniceanu, *Iaşii, 1 octomvrie 1855*, „Steaua Dunării", I, 1855, nr. 1, p. 1—3.

[8] *Ibidem*.

[9] Vezi Al. Zub. *M. Kogălniceanu, „Cugetul ţării" şi „Steaua României"*, „Studia bibliologica", III.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

nară"!) și de proclamare a republicii [10], Kogălniceanu reapare în cîmpul publicisticii în 1882, după întoarcerea sa din misiunea diplomatică ce-i fusese încredințată (1880), ca trimis extraordinar și ministru plenipotențiar al României în Franța. În conflict cu guvernul lui I. C. Brătianu și îndeosebi cu ministrul de resort, V. Boerescu, după ce făcuse tot ce era posibil ca să salveze interesele țării în problema Dunării, Kogălniceanu se decidea — dezgustat — să părăsească diplomația și politica și să se consacre din nou publicisticii. La 1 februarie 1881 el se adresa, din Paris, vechiului său colaborator V. A. Urechia [11], explicîndu-i motivele pentru care voia să se întoarcă în țară și să scoată o nouă serie a ziarului „Steaua Dunării". Solicitînd colaborarea destinatarului, îl ruga să-i procure vechea colecție a ziarului, îndeosebi primele numere, spre a întocmi programul noii serii [12]. În aceeași vreme Kogălniceanu dezmințea zvonul intrării sale în guvern [13] și rectifica, într-o scrisoare către Alecsandri, afirmațiile eronate ale lui Andrei Vizanti cu privire la poziția lui C. Negri față de regimul Statutului și la subvenționarea „Propășirii" [14]. Se simțea singur, dar nu dispera: „Am fost și altă dată singur-singurel și singur m-am luptat pentru convingerile și principiile mele și totuși am triumfat" [15]. Întoarcerea la publicistică pare a fi fost, în gîndul său, o încercare de a spori eficiența luptei prin dezbateri publice, sustrase ierarhiilor diplomatice și constrîngerilor administrative.

Dar, deși plănuită la începutul anului 1881, „Steaua Dunării" n-a apărut decît la 6 mai 1882 și numai o perioadă scurtă de timp. Ultimul număr, 132, e din 24 octombrie. Pricina acestei întîrzieri n-am ști s-o lămurim, nici aceea a dispariției sale neașteptate, în toamna aceluiași an. Nesemnalată pînă acum decît incidental [16], publicația n-a fost cuprinsă în repertoriul periodicelor întocmit de Nerva Hodoș și Al. Sadi Ionescu în 1913 [17] și nici în suplimentul tipărit recent de George Baiculescu, Georgeta Rădulică și Neonilla Onofrei [18]. În amîn-

[10] T. Maiorescu, *Contra școalei Bărnuțiu*, în *Critice*, II, București, 1908. Vezi și N. Gogoneață, *Filozofia lui Vasile Conta*, București 1962, p. 169—170.

[11] Colaboraseră în perioada luptelor pentru Unire cînd „Steaua Dunării" a fuzionat cu „Zimbrul și Vulturul"; în timpul lui Cuza-Vodă la „Ateneul român", la „Adunarea națională" și la „Informațiunile bucureștene".

[12] Cf. Paul Păltănea, *Corespondență inedită Kogălniceanu*, „Cronica", 4 noiembrie 1967, p. 9.

[13] M. Kogălniceanu, *Scrisori. Note de călătorie*, București, 1967, p. 90—91: Scrisoarea din 18 ianuarie 1881 către Gr. Ventura. Aceleași asigurări le dădea la 15 februarie lui V. A. Urechia (Biblioteca „V. A. Urechia" Galați, Mapa Kogălniceanu).

[14] G. T. Kirileanu, *O scrisoare a lui M. Kogălniceanu către V. Alecsandri*, „Arhiva românească", VI, 1941, p. 83—84.

[15] Biblioteca „V. A. Urechia", Mapa Kogălniceanu: scrisoarea din 18/30 decembrie 1880 către V. A. Urechia.

[16] Vezi Al. Zub, *op. cit.*

[17] *Publicațiile periodice românești*. I, București 1913.

[18] *Publicațiile periodice românești*, II, București 1969.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

două lucrările nu se cunoaște decît „Steaua Dunării" scoasă de V. Kogălniceanu în 1897—1899, ca a doua serie a ilustrei omonime din 1855 și scurta apariție din 1907, sub direcția aceluiași, socotită ca a treia serie [19]. Publicația, păstrată doar în colecțiile Academiei Române [20], a scăpat și atenției istoricilor presei [21]. Faptul s-ar putea explica prin scurta existență a ziarului și prin uitarea în care căzuse redactorul ei, poetul, romancierul și publicistul Gr. H. Grandea.

Că este vorba de o nouă serie a foii unioniste, inițiată tot de M. Kogălniceanu, nu încape îndoială. Întreaga orientare a ziarului emană de la vechiul tribun, „geniul concordiei române", iar începînd cu numărul 47, pe frontiscipiu nu se mai indică anul I, ci anul V, ceea ce prezumă intenția redactorului de a lega publicația de foaia sa cu același titlu din epoca Unirii. „Steaua Dunării" din 1882 se revendică de altfel — politicește — de la Kogălniceanu, urmărind să creeze un curent de opinie în direcția asanării vieții politice a țării, un front al onestității și patriotismului, dincolo de orice ambiție de partid, fiindcă „dezbinările partidelor care nu se deosebesc prin nici un principiu, ci numai prin lăcomia egoistă d-a ajunge sau a să mănține la cîrma statului, au ostenit și desgustat țara" [22]. Precum vechea publicație militase pentru unitate, invitînd pe „liberalii din amîndouă țările" la „înfrățire", noul cotidian se voia o tribună de la înălțimea căreia să se proclame necesitatea solidarizării elementelor pozitive. Căci „ceea ce se cere azi nu este unirea cutăror partide, ci alegerea de tot ce este curat și capabil în partide, atît din cele opozante, cît și din cel guvernamental" [23]. „Steaua Dunării" era astfel și o replică la tendința „separatistă" manifestată în ziarul „Națiunea" de gruparea politică a lui D. Brătianu [24]. Ea își propunea de asemenea să combată cu vigoare abuzurile și injustiția. Obiectivul principal îl constituia însă politica externă, căreia Kogălniceanu îi consacrase ultimii ani de activitate. „Numind această foaie *Steaua Dunării*, se afirma în articolul-program (6 mai), înțelegem că România are o menire nu numai înăuntru, dar și în afară și că undele Dunării îi sînt neapărate ca ploaia pentru holdele foilor ei" [25]. Asemenea formulări trimit la discursurile rostite de Kogălniceanu în parlament asupra chestiunii dunărene și la memoriile întocmite în scurta lui carieră de diplomat [26]. La 1 mai 1882 el rostise un discurs în legătură cu reglementarea navigației fluviale între Porțile de Fier și Galați, protestînd contra comisiei mixte pre-

[19] Vezi Nerva Hodoș ș.a., *op. cit.*, p. 693, George Baiculescu ș.a., *op. cit.*,
[20] Cota P III, 1431.
[21] Vezi N. Iorga, *Istoria presei românești*, București f.a.; C. Bacalbașa, *Ziaristica română în zilele noastre*, București, f.a.
[22] „Steaua Dunării", nr. 1, 6 mai 1882, p. 1.
[23] *Ibidem.*
[24] Cf. N. Iorga, *op. cit.*, p. 144.
[25] „Steaua Dunării", nr. 1, 6 mai 1882, p. 1.
[26] M. Kogălniceanu, *Cestiunea Dunărei*, I—II, București 1882.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

conizate în proiectul Barrère [27]. Iar a doua zi propunea redactarea unei rezoluții pentru apărarea intereselor României la Dunăre. Era necesar să se reziste presiunilor externe cu toată energia. „Suveranitatea noastră este un adevăr, sau numai o minciună?" [28]. Problema dunăreană este și laitmotivul publicației pe care o discutăm [29]. Cititorul e ținut la curent cu mersul dezbaterilor, iar comentariile inserate atestă, în genere, o bună experiență diplomatică.

Articolul *Cestia dunăreană*, publicat la 29 mai, în legătură cu lucrările Comisiei europene întrunite de cîteva zile la Galați [30], pare a fi scris chiar de Kogălniceanu. Ușurința cu care se face apel la actele internaționale și la subtilitățile diplomatice arată în autorul articolului un cunoscător al problemei. Presupunerea e sprijinită și de stilul argumentării, cu analogii sigure în oratoria kogălniceniană [31]. Pretențiile Austro-Ungariei sînt condamnate cu vehemență: „Ipocritul pretext că libertatea navigației ar fi jignită de interesele țărmurene amintește cearta lupului cu mielul pentru turburarea apei". Se divulga astfel „dreptul forței" care ignoră „solemna protestare a unui popor generos" [32]. Toată argumentația, strînsă, incisivă, e a unui cunoscător perfect al problemei, versat în arguția diplomatică. Comisia mixtă reclamată de Austro-Ungaria, spre a-și asigura dominația asupra fluviului, era contrară tratatelor, observa autorul, și ea impunea de la sine, imperios, „convocarea unui nou areopag pentru revizuirea tratatelor", ceea ce putea să însemne „osînda Austro-Ungariei sau izbucnirea unor mari conflicte" [33].

Într-un alt comentariu privitor la *Comisia europeană*, întemeiat pe excerpte din presa străină, se afirmă aceeași atitudine, ca un îndemn: „Totuși putem spune că rezistența României este luată în serios și că atîrnă numai de la tactul și patriotismul guvernului nostru ca interesele române să nu fie jignite. Chiar organele austro-ungare încep a mai scădea tonul și a înțelege că nu totdeauna forța zugrumă dreptul" [34].

Amprenta lui Kogălniceanu s-ar recunoaște și în articolul *Inamicii miniștrilor* [35], sentențios, vădind o îndelungată experiență politică. „Inamicii cei mai periculoși ai miniștrilor nu sunt aceia cari luptă

[27] „Monitorul oficial", 1881/1882, nr. 107, 1895—1905, 1906.
[28] *Ibidem*, nr. 109, p. 1936—1939.
[29] „Steaua Dunării", nr. 1, 6 mai 1882, p. 2—4; nr. 3, 8 mai, p. 2; nr. 4, 9 mai, p. 1; nr. 8, 14 mai, nr. 9, 15 mai, p. 4; nr. 11, 19 mai, p. 2; nr. 12, 20 mai, p. 3
[30] Asupra acestei chestiuni, vezi Paul Gogeanu, *Dunărea în relațiile internaționale*, București 1970, p. 104—118.
[31] „Steaua Dunării", nr. 11, 19 mai 1882, p. 2: „Din punctul de vedere al faptelor și al dreptului, adică al tratatelor, singurul în care ne punem în acest moment, toate acestea nu par nicidecum regulate".
[32] *Ibidem*.
[33] *Ibidem*.
[34] *Ibidem*, nr. 4, 9 mai 1882, p. 1.
[35] *Ibidem*, nr. 3, 8 mai 1882, p. 1.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

spre a le lua locul, ci chiar acei amici sau protegiaţi ai miniştrilor cari, siguri de înalta îngăduire, îşi permit cele mai scandaloase abuzuri şi asupriri. În adevăr, opoziţia ce se face guvernului de acei care nu vîneză decît puterea ar fi cu totul neputincioasă dacă nu i-ar veni în ajutor răutatea amicilor ministeriali. Răutatea acestora — insista aforistic — este arma cea mai sigură cu care opoziţia dărîmă un guvern ; căci [la] dreptul vorbind miniştrii sunt păcătoşi, criminali şi inepţi mai mult prin păcatele, crimele şi inepţiele protegiaţilor". Şi mai departe, trăgînd parcă concluziile : „D-nul I. C. Brătianu n-ar fi rău dacă între amicii şi protegiaţii săi necredincioşi n-ar fi atîţi răi care sub scutul patronăriei sale, îşi permit orice". Şi exemplifica citînd cazul unui prefect tolerat în funcţiune şi după ce i se dovedise netrebnicia : „nu este iertat unui ministru a ţine la un amic mai mult decît la moralitatea şi prestigiul guvernului" [36].

Se înţelege însă că contribuţia efectivă a lui Kogălniceanu la redactarea publicaţiei nu s-ar putea omologa decît pe baza unei amănunţite cercetări a arhivei sale. Sigur este că spiritul său a prezidat la apariţia ziarului, iar predilecţia arătată problemelor de politică externă şi îndeosebi chestiunii dunărene indică motivarea imediată a acestei iniţiative. Adevăratul rost al publicaţiei pare a se lămuri din fraza care încheie articolul-program : România, după formula de largă circulaţie în epocă, avea menirea să fie „steaua orientului", sau — după formula din 1855 a lui Kogălniceanu însuşi — „Steaua Dunării" Reluarea ei în 1882, era un fapt caracteristic, legat de lupta vechiului publicist pentru apărarea intereselor ţării la Dunăre. Problema se înfăţişa acum, în limbajul metaforic al oratorului, într-o triplă ipostază, aidoma „dogmei egiptene" sau a celei creştine asupra divinităţii : „Ipostaza întîia este curăţirea nisipurilor şi potmolirilor de la gurile Dunărei ; ipostaza a doua este spargerea stîncilor de la Porţile de Fier, şi între curăţirea nisipurilor de la gurile Dunării şi spargerea stîncilor de la Porţile de Fier, unde — ceva mai sus — începe Dunărea română, a venit acum şi a treia ipostază, cestiunea regulării poliţiei şi supravegherea navigaţiunei între Porţile de Fier şi Galaţi" [37]. Toate intră în preocupările parlamentarului, iar acestea se răsfrîng în publicaţia redactată de Gr. H. Grandea. Precedînd doar cu cîteva luni reeditarea articolelor lui Kogălniceanu din „Alegătorul liber", ea constituie totodată un moment semnificativ din lupta opoziţiei împotriva guvernării lui I. C. Brătianu. Sînt combătute abuzurile, asprimea sarcinilor financiare, lăcomia guvernului *(Bani şi iar bani !* [38]), înfierîndu-se „nerușinarea, cutezanţa şi sălbătăcia" administraţiei *(Satrapii*

[36] *Ibidem.*
[37] „Monitorul oficial", Dezbaterile corpurilor legiuitoare, 1882, nr. 102, p. 1747
[38] „Steaua Dunării", nr. 25, 5 iunie 1882. p. 1—2.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

d-lui I. C. Brătianu[39]). *Ce voim?* Neputînd spera în eficacitatea luptei purtate de o „opoziție dezbinată și oarbă", se aștepta cel puțin ca Brătianu, stăpîn pe situație, să se îndure de „turma" ce i-a fost dată în seamă[40]. Apropierea între *D-nul Oton Bismark și d-nul I. C. Brătianu* frizează satira: „Doi cancelari sînt tari și mari azi: unul pe malul Spreei, prințul Bismark, și altul pe malul Dîmboviței, d-nul Brătianu. Dar care este cel mai puternic? Noi credem că cel din urmă"[41]. Regelui nu i se spune pe nume, ci — într-un fel pejorativ — se vorbește de „cel din Sinaia"[42], absent și neputincios față de puterea efectivă a „vizirului", care prezidează comedia demisiilor și a remanierilor în sînul aceluiași cabinet, spre a da iluzia de schimbare[43].

Se cuvine subliniată stăruința cu care se reclamă, în paginile publicației, asanarea vieții publice, inițierea unor măsuri de moralizare și de înviorare a economiei. Larga publicitate făcută congresului economic național de la Iași, este caracteristică din acest punct de vedere[44]. Se insistă pentru reforma legii electorale și reorganizarea magistraturii[45], acuzînd monopolizarea justiției de către partidul de guvernămînt[46]. Cumulul în serviciile publice e apreciat ca „o adevărată calamitate", cîștigul exagerat — ca un act de imoralitate civică[47]. *Lacomii cu nouă pite sau cumularzii*[48] sînt învinuiți că atentează la justiția socială, atunci cînd „cea mai gravă lipsă bîntuie satele și orașele", iar agenții fiscali urmăresc cu sălbătăcie împlinirea dărilor către stat[49].

„Steaua Dunării" a întreținut și o vie dezbatere în jurul petiției țăranilor către Adunarea Națională, prezentată înaltului corp legiuitor — la 7 mai 1882 — de însuși Kogălniceanu, „singurul dintre bărbații noștri de stat cari s-au ocupat mai mult de îmbunătățirea soartei țăranilor..."[50]. Publicînd textul[51], „Steaua Dunării" lua apărarea sătenilor, insistînd pentru satisfacerea revendicărilor formulate de cei 8163

[39] *Ibidem*, nr. 28, 9 iunie 1882, p. 1. Vezi și articolele: *Guvernanți, călăi și jăfuitori* (nr. 32, 13 iunie); *Pregătiri pentru alegeri* (nr. 37, 19 iunie); *Arendașii statului* (nr. 43, 26 iunie).

[40] *Ibidem*, nr. 29, 10 iunie 1882, p. 1.

[41] *Ibidem*, nr. 46, 2 iulie 1882, p. 1—2.

[42] *Ibidem*, nr. 70, 1 august 1882, p. 1—2: *Viziratul d-lui I. C. Brătianu.*

[43] *Ibidem*, nr. 72, 5 august 1882, p. 3: *Comedia crizei ministeriale*, nr. 68, 30 iulie, p. 1; *Criza ministerială.*

[44] *Ibidem*, nr. 83, 18 august 1882, p. 1, nr. 125, 16 act., p. 1; nr. 218, 20 oct., p. 1—2.

[45] *Ibidem*, nr. 93, 1 sept. 1882, p. 1: *Reforma legii electorale.*

[46] *Ibidem*, nr. 39, 22 iunie 1882, p. 1: *București, 21 iunie.*

[47] *IObidem*, nr. 97, 5 sept. 1882, p. 1: *Cumulul și serviciile publice.*

[48] *Ibidem*, nr. 61, 20 iulie 1882, p. 1—2

[49] *Ibidem*, nr. 25, 5 iunie 1882, p. 1: *Bani și iar bani.* Vezi și nr. 70, 1 august, p. 1; *28 robi de vînzare în România, în zilele regelui Carol I și primului ministru I. C. Brătianu.*

[50] *Ibidem*, nr. 8, 14 mai 1882, p 1—2.

[51] *Ibidem*, nr. 6, 12 mai 1882, p. 2—3.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

petiționari din județele Ilfov și Vlașca. Era însă
carea „sfîntului și gloriosului steag al pandurilo
rescu", alături de numele lui Saint Just, pentr
poporului la pîine [52]. Petiția pare a fi fost scrisă cl
Limbajul, expresiv și nuanțat, logica strînsă, în
spiritul omului politic și al legislatorului, patosul
cii de paternitate ce se cuvin reținute pînă la
Acuzat că agită pe sătenii, el însuși lămurește oa
tul acestei petiții: „țăranii au venit la mine,
Jilava, un altul din Crețeni, un altul din Grădi
Copăceni. Acești țărani se roagă ca prețuirea p
după cum se vînd moșiile, iar nu după cum pl
căci așa s-ar urca pogonul la 40 galbeni. Mai ce
a plăti a patra parte înainte, căci atunci le-ar
este imposibil d-a plăti". Nimic despre *petiție*,
pre plîngerea făcută către el, pe care o găsea „
instituirea urgentă a unei anchete pentru a se
adevărat gravă în care se găseau țăranii și a
remediere a răului" [53]. Petiția releva nu numai li
moralul scăzut, disperarea sătenilor. „Noi vă ară
ei, căci suntem în culmea durerilor! Cuțitul ne
nea stare nu mai putem suferi! Aceasta să vă î
rințelor noastre le trebuie o repede vindecare,
fi în adevăr baza societății, iar nu o cauză de s
tul petiției este mai ales revelator, stilistic, dar
„Subsemnații, frați ai oamenilor pe care legea n
tărît, cărora le-a dat existență liberă, ridicîndu-l
nim, d-lor deputați, cu cel mai profund respect, a
suplică prezentată dv. prin deputatul colegiului
ceanu, ca aceeași lege să fie aplicată și pentru
ția autorului n-a putut fi a da numai fraților no
și libertate, lăsîndu-ne pe noi cei mai mici murit
care am dovedit pe cîmpiile Bulgariei că suntem
români, a trăi și a muri liberi" [55]. Prezentînd petiț
niceanu avea grijă să precizeze, ca „om de autori
cător al problemei agrare, că nu voiește prin ace
mile, să încite la revoltă, cum insinuau advers
măsuri de îndreptare. O cerere iscălită de peste
era un fapt oarecare, ignorabil [56], iar afluxul ace
ultima vreme, trebuia să dea de gîndit. Măsura l
a-i împiedica să ia contact cu Kogălniceanu, de

[52] *Ibidem*, nr. 5, 11 mai 1882, p. 2.
[53] „Monitorul oficial", 1882, nr. 112, p. 1993.
[54] „Steaua Dunării", nr. 6, 12 mai 1882, p. 3.
[55] *Ibidem*, p. 2.
[56] „Monitorul oficial", 1882, nr. 112, p. 1990.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02

izgoni din capitală i se părea condamnabilă: „acești oameni merită a fi ascultați și ajutați" [57]. Lui i se adresează mereu cei apăsați de ignoranță, sărăcie și înșelare" [58]. Cu ocazia discutării proiectului de lege pentru tocmelile agricole, Kogălniceanu insista pentru adoptarea unor măsuri în favoarea țăranilor, în interesul chiar al ordinei, căci „legile rele produc agitațiuni, iar cele bune le astîmpără" [59]. Această atitudine se reflectă și în paginile „Stelei Dunării", unde țăranii sînt îndemnați să nu recurgă la violență, ci să aștepte efectele pozitive ale legii. Fiindcă „respectul legilor și autorităților — se conchide aforistic — face tăria oricărui stat". De aici decurgea însă, pentru guvern, obligația de a supraveghea respectarea legalității și de a curma abuzurile, „căci nu totdeauna putem fi siguri de răbdarea poporului". Fi-va însă legea bine înțeleasă și bine aplicată? „Legea este ca cuțitul în mîna unui om; omul bun îl întrebuințează pentru bine, cel rău pentru rău" [60]. Semnificativă e din acest punct de vedere și evocarea, în paginile publicației, a lui Alexandru I. Cuza, căruia i se reproduce portretul cu această adnotare: „Cînd reprezentanții țăranilor se adună lîngă Curtea de Argeș, cînd tinerimea merge să se închine la mormîntul lui C. Negri, datori sîntem să amintim pe îndreptățitorul țăranilor, pe amicul lui C. Negri" [62].

Situația pensionarilor („această nefericită clasă de bătrîni") este dezbătută în termeni ce amintesc intervențiile lui Kogălniceanu în favoarea acestora [63]. La 11 mai 1882 el își invita colegii din parlament să meargă la comitetul pensiunilor spre a constata *de visu* „agitațiuni, lacrime și vaete" [64]. Sînt puse în discuție, sub același unghi critic, marile instituții: armata, biserica [65], școala [66], serviciile sanitare, familia etc.

Un loc important în preocupările redacției l-a constituit problema națională. „Starea popoarelor de sub coroana Sfîntului Ștefan, se

[57] *Ibidem*, p. 1992—1993.

[58] *Ibidem*, 1882/1883, nr. 59, p. 864. În aceeași zi în care prezentase petiția amintită, Kogălniceanu a înfățișat Adunării și o alta, prin care locuitorii din comuna Corneștii se plîngeau că perceptorul le scoate ilegal pămînturile în vînzare („Monitorul oficial", 1882, nr. 112, p. 1994).

[59] „Monitorul oficial", 1882, nr. 112, p. 2024.

[60] „Steaua Dunării", nr. 10, 16 mai 1882, p. 1—2.

[61] *Ibidem*.

[62] *Ibidem*, nr. 92, 31 august 1882, p. 1.

[63] *Ibidem*, nr. 13, 22 mai 1882, p. 1.

[64] „Monitorul oficial", 1881/1882, nr. 114, p. 2032.

[65] „Steaua Dunării", nr. 50, 7 iulie 1882, p. 1—2: *Un preut „liber cugetător"*; nr. 81, 17 august 1882, p. 1—2: *Un don Juan în haine de preot*. Un alt articol, *Viitorul monastirilor* (nr. 7, 13 mai 1882, p. 4), nesemnat, e o critică aspră la adresa parazitismului monahal. Vechea preocupare a lui Kogălniceanu, care l-a pus în conflict cu înaltul cler, se face simțită și aici: „Viitorul monastirilor este o cestie care preocupă pe mulți. Pentru combaterea parazitismului, încă din timpul domniei lui Cuza s-au luat măsuri energice. Aceste măsuri însă pare c-au ajuns neîndestulătoare și mulți simt necesitatea unei înăspriri".

[66] *Ibidem*, nr. 84, 21 august 1882, p. 1—2: *Învățămîntul public*.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

spune într-un articol, a devenit cu totul revoltătoare, o insultă chiar pentru secolul în care trăim" [67]. Chestiunea e reluată cu stăruință de-a lungul întregii publicații [68], în comentariile de politică externă [69], sau în acelea privitoare la războiul vamal cu Austro-Ungaria [70].

Alte rubrici comunică „ecouri din județe", știri „din străinătate", „spice" (varia!), „bibliografie", „cronică științifică" etc.

Partea literară, destul de slab reprezentată, numără totuși cîteva colaborări de prestigiu. V. Alecsandri publică aici *Păstorii și plugarii* [71]; Hasdeu, *Carmen Sylva* [72]; A. Macedonski, poezia *Viața de apoi*, cu note sarcastice la adresa unor „academicieni" care au decis premierea dramei lui Alecsandri, *Despot-Vodă* [73]. I-a răspuns, clarificînd chestiunea, G. Sion [74], ceea ce a provocat replica vehementă a poetului [75]. Eminescu, consemnat cu numele moștenit, e tratat de Macedonski ca „unul dintre pretinșii poeți ai *Convorbirilor literare*" și persiflat fiindcă „își dă aere de patriotism în *Timpul*" [76]. Amintim încă, dintre colaboratorii ziarului, pe Alexandru Pencovici, C. Bulgărescu, C. N. Racottă, T. Balassan, I. Vrăbiescu, Athanasiade ș.a., unii fiind cunoscuți deja prin activitatea lor publicistică. Cronica teatrală și niște însemnări de călătorie — simple pretexte pentru critica realităților sociale [77] — sînt semnate de Baba Novac, pseudonim sub care ar putea fi bănuit însuși redactorul publicației, Gr. H. Grandea. Tot el subscrie articolul *O revoluție în ziaristică*, în care preconizează o presă independentă, obiectivă, ținută departe de goana după portofolii [78]. Gîndirea politică a lui Grandea se definește prin recunoașterea imperativului patriotic, prin spirit de colaborare și toleranță mutuală. În *Vlăsia sau ciocoii noi*, roman foiletonistic publicat cu cîțiva ani în urmă, se fac aluzii la „Vlăsia socială", în care omul e prădat nu numai de avutul său, dar și de onoarea, credința și iluziile ce-l susțin în viață [79].

---

[67] *Ibidem*, nr. 2, 7 mai 1882, p. 1: *Românii și ungurii*.

[68] *Ibidem*, nr. 13, 22 mai 1882, p. 1—2: *România irredentă*; nr. 31, 12 iunie, p. 1—2; *Tirania regimului ungar în Austria*; nr. 58, 16 iulie, p. 1—2: *Serbarea din patria robilor*; nr. 57, 15 iulie, p. 1: *D-nul I. C. Brătianu și ungurii*; nr. 118, 7 oct. p. 1: *Iar sălbaticii Europei*.

[69] *Ibidem*, nr. 47, 3 iulie 1882, p. 1—2: *Politica Austriei în Orient*.

[70] *Ibidem*, nr. 28, 9 iunie 1882, p. 1; *Convenția austro-română*. Vezi în această privință, interpelarea făcută de Kogălniceanu în parlament la 27 oct. 1882 („Monitorul oficial" 1882/1883, nr. 4, p. 36—37, 50.

[71] *Ibidem*, nr. 117, 6 oct., 1882, p. 3.

[72] *Ibidem*, nr. 74, 8 august 1882, p. 4.

[73] *Ibidem*, nr. 101, 11 sept. 1882, p. 3—4.

[74] *Ibidem*, nr. 104, 16 sept. 1882, p. 3: *O cestie academică*.

[75] Al. A. Macedonski, *O cestie academică*, „Steaua Dunării", nr. 105, 17 sept. 1882, p. 3; Idem, *Polemică pentru „viața de apoi"*, *Ibidem*, nr. 113, 30 sept. 1882.

[76] „Steaua Dunării", nr. 101, 11 sept. 1882, p. 3—4.

[77] *Ibidem*, nr. 79, 14 august, 1882, p. 1—2.

[78] *Ibidem*, nr. 85, 22 august 1882, p. 1.

[79] Cf. Al. I. Sontu, *Poetul Grgore H. Grandea*, „Revista literară", XXIII, nr. 6, 20 apr. 1902, p. 105—106.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

Obișnuitul „foileton" e consacrat în genere literaturii de senzație. Se publică *Amantul* de Alexis Bouvier, scriitor francez de mare vogă, *Zidirea blestemată* — fără semnătură, dar și *Mantaua sau jalnica istorie a unui funcționar* de Gogol, *Ocolul pământului în 80 de zile* de J. Verne etc. Ilustrații expresive, în peniță, însoțesc foiletoanele și articolele de evocare. În ceea ce-l privește pe V. A. Urechia, căruia Kogălniceanu îi solicitase colaborarea, nu aflăm nici o indicație în cuprinsul ziarului, iar bibliograful său consemnează pentru anul 1882 doar colaborarea la „Literatorul" [80].

La 24 octombrie 1882, redacția anunță că „din cauză de mutare", tipografia „Govora" își suspendă publicațiile pentru cîteva zile [81]. „Steaua Dunării" înceta astfel să mai apară, nu însă provizoriu, ci pentru totdeauna. Redactorul se va retrage peste cîțiva ani la Bacău, unde se va stinge în 1897 cu totul uitat [82]. Publicația pe care a redactat-o timp de jumătate de an la București, editor fiind un anume Zisso Sideri, și care trebuia să atragă atenția măcar prin titlul ei, i-a împărtășit destinul, coborînd repede și definitiv în uitare. G. Călinescu a cercetat cu minuție activitatea lui Gr. H. Grandea, consemnînd cu acribie bibliografică „grindina de ziare efemere și foarte combative" pe care le-a redactat de-a lungul vieții inimosul publicist [83], nu însă și „Steaua Dunării". Ea a scăpat și atenției biografilor lui Kogălniceanu, căruia efemera publicație îi datorează apariția și îndrumarea politică. Stabilirea paternității ideologice a acesteia justifică, în intenția noastră, rîndurile de față.

Consemnînd, sumar, împrejurările în care a apărut a doua serie a ziarului „Steaua Dunării" și preocupările ei cele mai de seamă, n-am făcut decît să atragem luarea aminte a cercetătorilor care se interesează deopotrivă de istoria presei, de activitatea lui M. Kogălniceanu, a lui Gr. H. Grandea și a colaboratorilor menționați.

UNE PUBLICATION INCONNUE : LA NOUVELLE SÉRIE DU JOURNAL „STEUA DUNĂRII", INITIÉE PAR M. KAGĂLNICEANU (1882).

RÉSUMÉ

On a longtemps cru que l'activité de publiciste de M. Kogălniceanu, personnalité marquante de l'histoire et de la culture roumaine (1817—1891), cesse avec la disparition de la feuille unioniste (1860). Les recherches effectuées les dernières années on mis en lumière des manifestations inconnues du militant, auquel la presse offrait un nouvel moyen de soutenir ses projets réformateurs. Il s'agit des journaux „Prognesul" (1863), „Națiunea română" (1867—1868), „Adunarea Națio-

[80] Alexandru Iordan. *Bibliografia scrierilor lui V. A. Urechia*, București 1942, p. 59.

[81] „Steaua Dunării", nr. 132, 24 oct. 1882.

[82] M. Cosmescu, *Gr. H. Grandea*, „Ateneu", 1967, nr. 11, p. 2.

[83] G. Călinescu, *Istoria literaturii române*, București 1941, p. 320; idem, *Gr. H. Grandea*, „Studii și cercetări de istorie literară și folclor", IX, 1960, p. 178—187.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)

nală" (1869—1870), „Informațiunile bucureștene" (1870), „Cugetul țării" (1874—1875), „Alegătorul liber" (1876), „Steaua României" (1877—1881) etc. dont le destin est lié d'une manière ou d,une autre au nom de Kogălniceanu.

Le 1-er Février 1881 M. Kogălniceanu écrivait de Paris, où il fonctionnait comme ministre plénipotentiaire de Roumanie, à son ancien collaborteur V. A. Urechia de son intention de rentrer dans le pays et d'abandonner la politique pour se dédier à une nouvelle série du journal „Steaua Dunării", et solicitait la collaboration du destinataire. Le jouranl parut en effet entre le 6 Mai et le 24 Octobre 1882. Le nom de l'initiateur ne figure pas sur le frontispice, mais toute l'orientation émane de l'ancien tribun, „le génie de la concorde roumaine". La publication, dont le rédacteur était l'écrivain Gr. H. Grandea, tendait à créer un courant d'opinion pour imposer une juste résolution de la question danubienne, essentielle pour le développement de la Roumanie moderne, et à contribuer à l'assainissement de la vie politique du pays, en créant-outre les intérêts des partis — un front de l'honnéteté et du patriotisme.

La contribution effective de Kogălniceanu à la rédaction du journal ne pourrait être établie que par une étude approfondie de ses archives. Jusqu'à une homologation complète, l'auteur signale quelques articles susceptibles d'être attribués au grand lettré. Certainement, son esprit a présidé à la parution du journal, et la prédilection montrée aux questions de politique extéricure, sourtout à la question danubienne, indiquent la motivation immédiate de cette initiative.

La partie littéraire, assez faible, compte pourtant quelques collaborations de prestige. Alecsandri y publie *Păstorii și plugarii*, Hasdeu — *Carmen Sylva*, Macedonski — *Viața de apoi*. Il faut mentionner parmi les collaborateurs du journal: Gr. H. Grandea, Al. Pencovici, T. Balassan, I. Vrăbiescu, etc. Le feuilleton quotidien est consacré en général à la littérature de sensation. On y publie néanmoins *Mantaua* de Gogol.

Consignant sommairement les circonstances de la parution de la deuxième série du journal „Steaua Dunării" et les préoccupations les plus importantes de celui-ci, l'auteur attire l'attention de ceux qui recherchent l'histoire de la presse l'activité de M. Kogălniceanu et de ses collaborateurs.

BDD-A1528 © 1970 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.25 (2026-09-15 02:12:02 UTC)